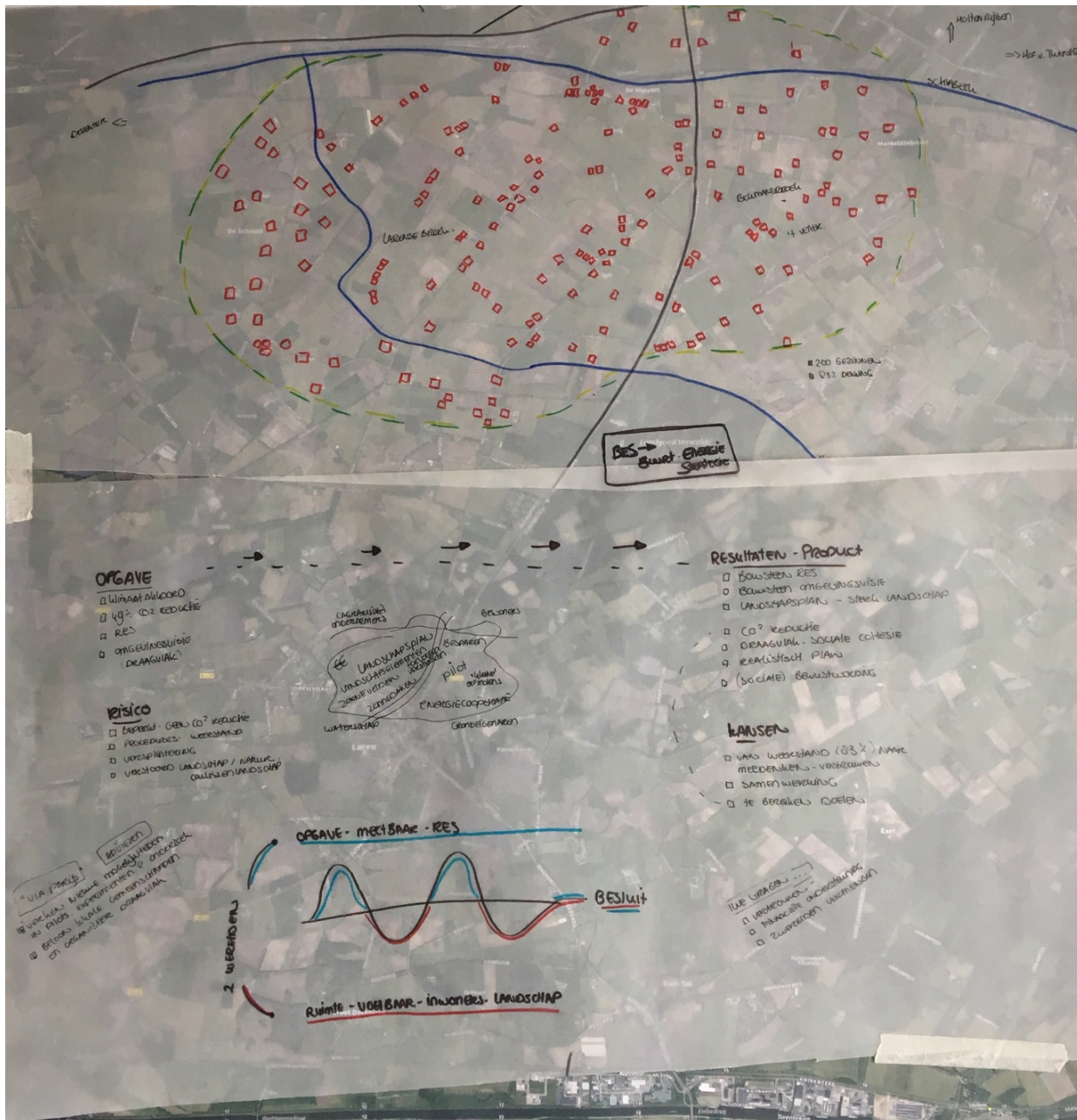

Projectplan Buurt Energie Strategie

Stichting Buurtbelangen Larense Broek e.o.

Projectplan Buurt Energie Strategie

Stichting Buurtbelangen Larene Broek e.o.

Versie 1

INHOUD

1	INLEIDING	4
1.1	Plannen voor het Larense Broek e.o.	4
1.2	De energietransitie	4
1.3	Omgevingskwaliteit.....	5
1.4	Landschap	5
1.5	Probleemstelling	5
1.6	Doelstelling	5
1.7	Producten/ Resultaten	6
1.8	Activiteiten	6
1.9	Afbakening projectgebied	7
1.10	Relatie met andere projecten	8
1.11	Projectorganisatie.....	8
1.12	Communicatie.....	8
1.13	Tijdsplanning	8
2	LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE.....	9
2.1	Boerenland	9
2.2	Ontwikkelingen in de landbouw	9
2.3	De uitdaging	10
2.4	Wat gaan we doen.....	10
3	VERKENNING HERNIEUWBARE ENERGIE.....	11
3.1	Inschatting huidig en toekomstig energieverbruik	11
3.2	Potentie voor de opwekking van duurzame elektriciteit en warmte per erf	11
3.3	Het koppelen van de erftypering aan de kaart.....	11
3.4	Wat gaan we doen.....	11
4	LANDSCHAP EN HERNIEUWBARE ENERGIE	13
4.1	Koppeling landschap en hernieuwbare energie	13
4.2	Analyse omgevingspartijen.....	13
5	MEEKOPPELKANSEN	14
5.1	Verkennen mogelijkheden voor een gebiedsfonds.....	14
5.2	Integraal en multifunctioneel ruimtegebruik middels kavelruil	14
5.3	Verdienmodellen voor landschap en landbouw.....	14
6	FINANCIEN	15

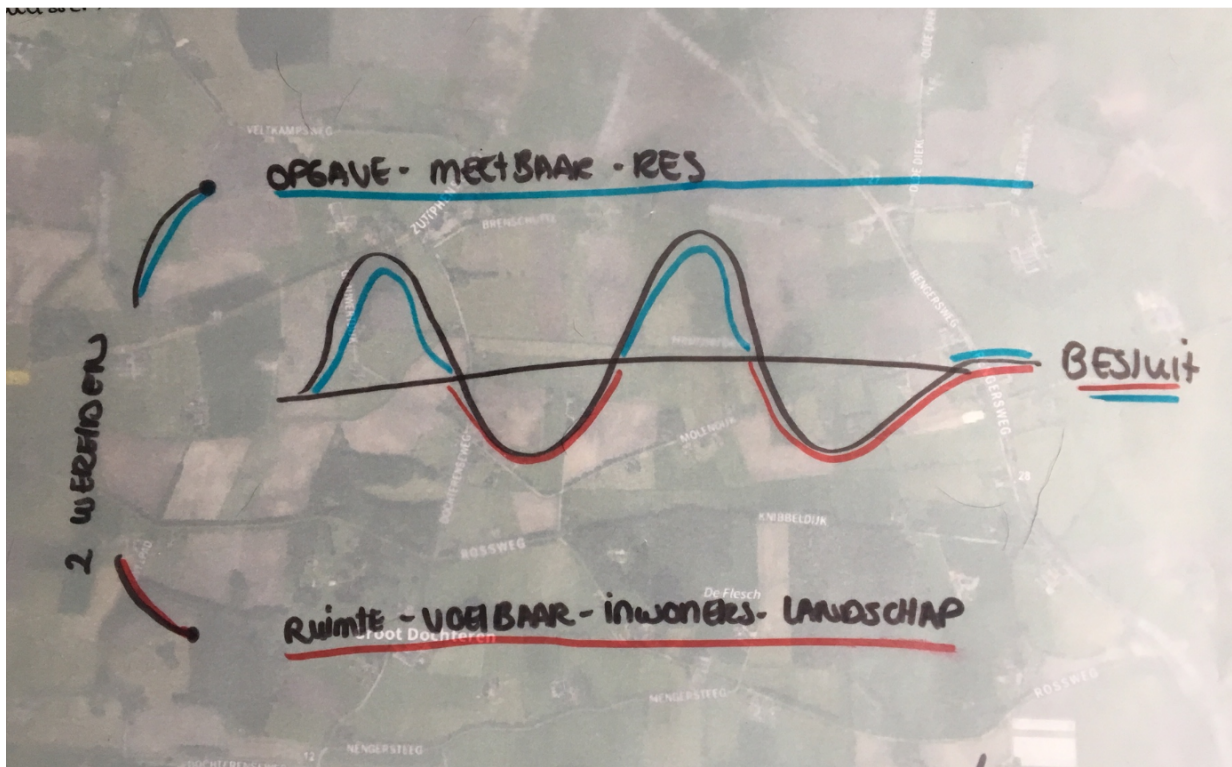
1

INLEIDING

Aanleiding

1.1 Plannen voor het Larense Broek e.o.

Elk decennium popt er een nieuw plan op voor 'ons' gebied, de Larense Broek e.o. Zo hebben een militair oefenterrein, een vuilstortplaats en tot tweemaal toe de plaatsing van windturbines de revue gepasseerd. Ingrijpende plannen die keer op keer tot grote weerstand en versplintering leiden. We zijn trots op ons 'open broeklandschap' en zien een kwalitatief hoogwaardig landschap waar het goed wonen, werken en recreëren is. Echter het lijkt dat de initiatiefnemers van diverse plannen dit anders zien. We zien dit als een gemiste kans en we maken ons als buurt grote zorgen over de wijze waarop de overheid naar ons gebied kijkt. Wanneer het lukt om elkaar te vinden op de kwaliteiten van het gebied en deze te versterken, biedt dit kansen voor oplossingen van vraagstukken op het gebied van energie, landbouw en landschap. Wij nemen daar als buurt graag het initiatief voor.

1.2 De energietransitie

Inmiddels is het decennium 2020 aangebroken en is in het klimaatakkoord afgesproken dat we over 30 jaar de CO2 uitstoot hebben geminimaliseerd om verdere klimaatverandering tegen te gaan. Daar is een energietransitie voor nodig op basis van een duidelijke visie. Een visie waarbij de blik op de lange termijn gericht is. Niet op snelle winst of individueel belang. Het is belangrijk nú weloverwogen keuzes te maken die we kunnen verantwoorden aan onze toekomstige generaties. Effectieve plannen met

maatschappelijk draagvlak. Draagvlak is immers een cruciale voorwaarde voor de energietransitie. Zonder draagvlak geen succesvol plan¹. Alleen dan kun je komen tot plannen die realistisch zijn en uiteindelijk echt bijdragen tot een CO2-reductie.

1.3 Omgevingskwaliteit

De energietransitie kan nooit een op zichzelf staand feit zijn. Het is de uitdaging te kiezen voor oplossingen die de CO2-uitstoot verminderen, maar ook een maximale bijdrage leveren aan de omgevingskwaliteit². Die zogenoemde omgevingskwaliteit is dan ook een van de belangrijkste doelstellingen van de Omgevingswet³. De omgevingskwaliteit heeft invloed op het welzijn van mensen en het behoud van de waarden van leefomgeving (natuur en landschap), gebouwen, bedrijven. Kortom de kwaliteit van de samenleving. Het gaat om het behouden en creëren van gebieden waar mensen kunnen wonen, werken, leven en zich prettig voelen. Het is dus belangrijk de energietransitie te koppelen aan de omgeving.

1.4 Landschap

Wanneer het om de omgeving gaat, gaat het ook over de kwaliteit van het landschap. Het landschapstype met haar eigen structuur en kenmerken is de basis voor de belevingswaarde van een gebied⁴. Met de landschapsontwikkelingsvisie wil de gemeente Lochem zich inzetten voor het behoud en de verbetering van de kwaliteit van het landschap. Landschappelijke kwaliteiten moeten worden gekoesterd en waar nodig verbeterd, zodat het landschap als belangrijke pijler voor de economie kan dienen en een belangrijke bijdrage levert aan het welbevinden van inwoners en bezoekers⁵. Om in gebieden spanningen tussen ontwikkelingen en het landschap op te heffen moet er een duurzame balans tussen landschap en maatschappelijke activiteiten worden gevonden. Deze ontwikkelingen kan met ook benutten om de kwaliteit van het landschap te versterken. Om te komen tot realistische plannen met draagvlak moet dit (casco) landschap ook de basis zijn voor het implementeren van de energietransitie.

1.5 Probleemstelling

We worden geconfronteerd met de energietransitie die ook impact gaat hebben op onze buurt. Daarnaast signaleren we dat er – ook vanuit het verleden- plannen zijn opgesteld voor ons gebied. Plannen die zonder samenwerking met de buurt zijn ontwikkeld en plannen die niet integraal zijn. Hetgeen resulteert in weerstand en versplintering. Dit is een gemiste kans. Nu de energietransitie als vraagstuk voorligt biedt dit kansen en willen we zelf het initiatief nemen om een plan voor onze buurt op te stellen. In het projectplan dat voor u ligt, is onze buurt het projectgebied Uiteraard betrekken we de gemeente Lochem bij het proces.

1.6 Doelstelling

Het opstellen van een Buurt Energie Strategie (BES) voor de energiebesparing en opwekking van duurzame energie in het Larense Broek e.o., wat de landschappelijke kwaliteiten versterkt én draagvlak heeft van de inwoners van het gebied. Door middel van de BES willen we een daadwerkelijke integrale bijdrage leveren aan de opgave en mogelijkheden van de energietransitie.

¹ <https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/adviezen-publicaties/publicatie/2019/10/17/via-parijs>

² <https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/adviezen-publicaties/publicatie/2019/10/17/via-parijs>

³ <https://www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving/documenten/brochures/2014/06/informatiebladen/informatieblad-omgevingswet-in-het-kort>

⁴ https://www.lochem.nl/fileadmin/internet-doc/Wonen-Leven-Vervoer/Natuur-en-milieu/WENR-rapport_2810_V2.pdf

⁵ https://www.lochem.nl/fileadmin/internet-doc/Wonen-Leven-Vervoer/uitzoeken/2009-09-21_LOP_ontwikkelingsvisie_small.pdf

1.7 Producten/ Resultaten

De Buurt Energie Strategie (BES) bestaat uit verschillende componenten. We brengen in deze strategie in beeld:

1. Wat is het landschappelijk casco van het Larense Broek e.o.;
2. Wat is de energievraag van de erven in onze buurtschap;
3. Wat zijn de mogelijkheden voor het besparen en opwekken van energie;
4. Hoe we mogelijkheden voor het besparen en opwekken van energie kunnen inpassen, zodat de landschappelijke kwaliteit wordt versterkt en deze gedragen wordt door de inwoners van de buurtschappen.

1.8 Activiteiten

In dit projectplan gaan wij uit van een drietal activiteiten die wij uit willen werken:

- Landschappelijke analyse;
- Verkenning gebruik en productie hernieuwbare energie;
- Analyse omgevingspartijen

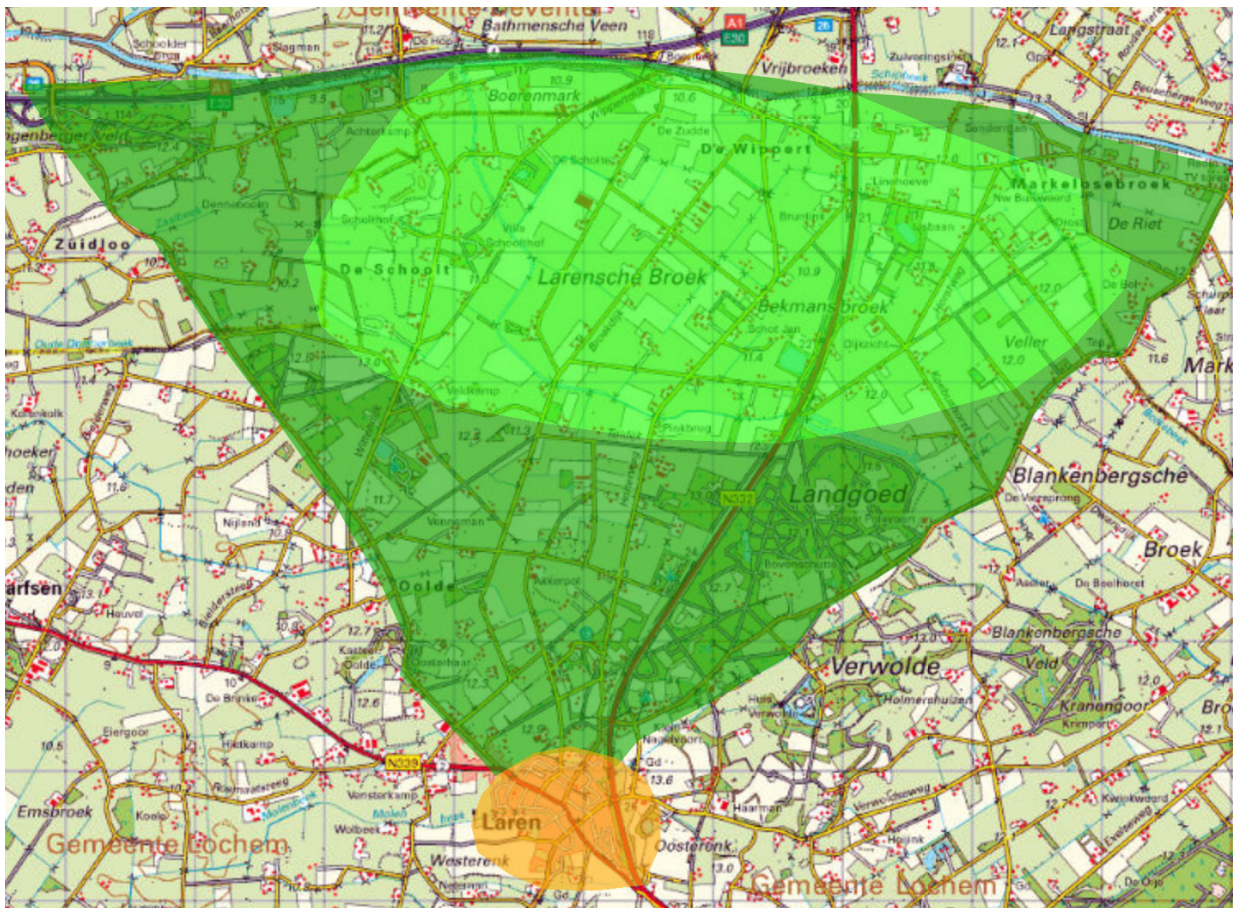

1.9 Afbakening projectgebied

Het projectgebied, de Larense Broek e.o. is circa 800 hectare groot en huisvest circa 220 gezinnen. Dit gebied bestaat uit drie buurtschappen, zijnde de Larense Broek, 't Veller en Bekmansbroek. Dit betreft het kerngebied. Er is een mogelijkheid om het kerngebied te verbreden richting het dorp Laren. Als partijen in dat gebied kansen zien voor aansluiting bij de BES, kunnen zij zich bij ons aansluiten. Op de onderstaande kaart (kaart 2) staat het gebied aangeduid als een zogenaamde 'trechter'.

Kaart 1: BES-projectgebied

Kaart 2: trechter richting Laren (lichtgroen: projectgebied; dondergroen: trechter; oranje: dorp Laren)

1.10 Relatie met andere projecten

De BES resulteert in een door de buurt gedragen toekomstbestendig plan met draagvlak. We leveren daarmee een bouwsteen voor de Regionale Energie Strategie (RES), de omgevingsvisie van de gemeente Lochem en de landschapsontwikkelingsvisie/het casco beleid van de gemeente Lochem. Wij willen een voorbeeld zijn voor andere buurten, om zo te laten zien dat we door samenwerking elkaar willen verstaan, en we een gedragen plan met uitvoeringsprogramma kunnen leveren. We kunnen daarmee resultaten uitdragen en bijdragen aan een verdere bewustwording van de opgave en de mogelijkheden van de energietransitie. De in dit projectplan benoemde meekoppelkansen zijn onderdeel van het uitvoeringsprogramma.

1.11 Projectorganisatie

De Stichting Buurtbelangen Larense Broek e.o. bestaat inmiddels ruim 15 jaar. De doelstelling van de stichting is de belangen te behartigen van de bewoners van de buurtschappen Larense Broek e.o. en Bekmansbroek – 't Veller te laren. In het bijzonder door het handhaven en waar mogelijk verbeteren van de kwaliteit van het leefmilieu van mensen, flora en fauna. Er is een werkgroep actief met 14 inwoners. Vanuit deze werkgroep bouwen we de projectorganisatie op. Wij werken samen met experts op het gebied van planologie, juridische zaken, landschapsbeheer, marketing, strategie, etc. Uiteraard betrekken wij in alle te zetten stappen de inwoners van onze buurt. Zij zijn immers de sleutel tot het maken van plannen met draagvlak. Wij houden de gemeente Lochem op de hoogte van de voortgang door gesprekken met de wethouder en de betrokken ambtenaren.

1.12 Communicatie

Tot op heden hebben wij als stichting al met een aantal partijen gesproken over de planvorming vanuit de RES Cleantech. Zo hebben we gesproken met de raadsfracties en collegeleden van de gemeente, de ondernemersvereniging, LTO, Wakker Loarne, Vereniging Kleine Kernen, landschapsarchitecten, ROM3D, naastgelegen buurten (Exel), etc. Wij zijn voornemens om door middel van een communicatieplan de bewonersparticipatie verder gestalte te geven. We beschrijven de interne en externe actoren in het communicatieplan, zoals o.a. (agrarisch) ondernemers, bewoners en grondeigenaren. De BES staat of valt bij een goede betrokkenheid van de buurt.

1.13 Tijdsplanning

Januari – februari 2020	Vorbereiding project in samenspraak met de gemeente Lochem
Maart 2020	Startbijeenkomst met de buurt
April t/m september 2020	Ruimtelijke analyse waaronder de landschapsplan
April t/m september 2020	Analyse omgevingspartijen
April t/m september 2020	Verkenning gebruik en productie hernieuwbare energie
Oktober 2020	Opleveren BES-eindrapport Presentatie aan buurt Presentatie aan college B&W

2

LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

Het landschapstype met haar eigen structuur en kenmerken is de basis voor de belevingswaarde van een gebied⁶. Bekeken vanuit de klimaatverandering vervult het buitengebied een belangrijke rol als ruimte voor de opwekking van duurzame energie. De uitdaging is hoe er een duurzame balans kan worden gevonden tussen de energietransitie en het landschap. We willen de energietransitie gebruiken als een impuls om de kwaliteit van ons landschap te versterken. Daarvoor is het belangrijk dat we definiëren wat het landschappelijk casco van het Larense Broek e.o. is. We hebben voor de input voor deze analyse onder andere gesproken met landschapsarchitecten Andries van den Berg van BügelHajema, Jan Dirk Hoekstra van H+N+S en Sandra Schuit van Bureau Zijaanzicht.

2.1 Boerenland

Het Larense Broek e.o. is in het Landschapsontwikkelingsplan van de gemeente Lochem beschreven als 'Boerenland'. De agrarische sector is een belangrijke drager van landschappelijke structuur en ontwikkelingen in het Larense Broek e.o.. Een gedeelte van het Larense Broek e.o. behoort dan ook tot het landbouwontwikkelingsgebied. Het merendeel is echter verwevingsgebied. De agrarisch ondernemers zijn een belangrijke partij in onze buurt. Echter de sector is dynamisch en dat heeft ook impact op het Larense Broek e.o.

2.2 Ontwikkelingen in de landbouw

De schaalvergroting leidt tot een afname van het aantal agrarische bedrijven en een groei van de resterende bedrijven. Er zijn bedrijven die kiezen voor het verbreden van hun bedrijf met nieuwe niet-agrarische bedrijfsactiviteiten. Ook zijn er bedrijven die zich specialiseren in het produceren van niche-producten. Ook is de woonfunctie in het buitengebied gegroeid als gevolg van vrijkomende agrarische bebouwing, al dan niet door sloop van oude stallen voor nieuwbouw. Hierin worden ook nieuwe recreatieve en economische activiteiten ontplooit.

Deze ontwikkelingen zijn van groot belang voor de landschappelijke ontwikkeling. Enerzijds leidt het tot uitbreiding en nieuwbouw van agrarische bedrijfsbebouwing, de herinrichting en van boeren erven, grotere huiskavels en meer burgerwoningen. Anderzijds komen sommige kavels ongunstiger te liggen ten opzichte van agrarische bedrijven. Deze trends vormen zowel een bedreiging als kans voor landschapsontwikkeling.

De vraag is hoe deze ontwikkelingen zich voorzetten naar de toekomst, wat dit betekent voor het Larense Broek e.o. en de opgaven vanuit de energietransitie. In het plan dat we ontwikkelen moet dit een belangrijke plek krijgen. Hoe ziet de landbouw de toekomst in het Larense Broek e.o. en wat betekent dit mogelijkwijs voor het landschap en de opgaven vanuit de energietransitie.

---

⁶ https://www.lochem.nl/fileadmin/internet-doc/Wonen-Leven-Vervoer/Natuur-en-milieu/WENR-rapport_2810_V2.pdf

2.3 De uitdaging

Met name het kampenlandschap kende van oudsher een grotere dichtheid aan landschapselementen. Deze elementen zijn echter in de loop der jaren verdwenen als gevolg van schaalvergroting van de landbouw, grotere en rationele kavels en achterstallig onderhoud. In het landschapsontwikkelingsplan van de gemeente Lochem wordt beschreven dat de nivellering van het landschap en verlies aan karakter van een dusdanige schaal is dat de openheid geen prettige afwisseling is in een kleinschalig landschap, maar juist een storend element. Dit heeft ook invloed op de biodiversiteit. Wat weer directe gevolgen heeft voor de soortenrijkdom. Een goed voorbeeld zijn de enorme teruggang van de weidevogels⁷. Het is de uitdaging in het Larense Broek e.o. te kijken waar door de ontwikkelingen in de landbouw en de energietransitie kansen zijn om te werken aan natuur en landschapsontwikkeling en biodiversiteit. Bijvoorbeeld door stevige erfbeplantingen met gevarieerd gebiedseigen groen die ook kunnen bijdragen aan de natuurlijke rijkdom. Ook kan het gaan om het versterken van landschappelijke structuurlijnen door het realiseren van kleinschalige landschappelijke elementen.

2.4 Wat gaan we doen

We brengen belangrijke structuren in beeld die het karakter van ons landschap vormgeven. En ontwikkelen een kaart waarop te zien is welke functies het Larense Broek e.o. herbergt als het gaat om agrarische bedrijven, nevenfuncties, woonfuncties en andere economische dragers. Daarnaast brengen we in beeld welke landschappelijke structuur met bijhorende elementen belangrijk zijn voor het Larense Broek e.o. om te herstellen of te behouden. Vervolgens kijken we waar kansen liggen om het landschap te versterken en waar kansen liggen om opgaven vanuit de energietransitie te realiseren. Deze landschapsanalyse laten we door een onafhankelijke landschapsarchitect uitvoeren. De selectie van deze partij willen we in maart 2020 duidelijk hebben.

---

⁷ <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/weidevogels-redden-zo-doen-we-dat>

3

VERKENNING HERNIEUWBARE ENERGIE

Als buurt willen we verkennen wat de energievraag is van de erven in onze buurtschap en de mogelijkheden om in deze vraag te voorzien. En kunnen agrarische ondernemers en burgers in het buitengebied voor 100% eigenaar worden van de duurzame energie die ze nodig hebben? Uiteindelijk is de uitdaging om de invulling van deze energievraag zo in te passen dat de landschappelijke kwaliteit wordt versterkt. Om die reden onderzoeken we wat de energievraag van de erven in onze buurtschap is en wat de mogelijkheden zijn voor het besparen, opwekken en opslaan van energie. De uitkomsten van dit onderzoek vormen samen met de landschapsanalyse de basis voor de BES Larense Broek e.o..

3.1 Inschatting huidig en toekomstig energieverbruik

We brengen allereerst in beeld welk type erven er in onze buurt zijn en gaan uit van een indeling in circa vier erftypen (particulier, agrarisch, paardenhouderij en andere bedrijvigheid). Dit wordt in beeld gebracht aan de hand van energie labels (isolatiegraad), vloeroppervlaktes en bouwjaren van gebouwen en gecombineerd met het type activiteiten op het erf. Van elk van deze erftypen maken we een vertaling van het huidige energieverbruik naar toekomstig energieverbruik. Op basis van bovenstaande gegevens kan vanuit het huidige energielabel een inschatting worden gemaakt van het huidige maar ook van het toekomstige energiegebruik door verbetering van de isolatie (warmte besparing) en inzet van elektra (bv bij elektrisch rijden en inzet van warmtepompen).

3.2 Potentie voor de opwekking van duurzame elektriciteit en warmte per erf

Met een 4-tal modelerven rekenen we aan de mogelijkheden voor energieproductie (thermisch en elektrisch), de mogelijkheden voor energiebesparing (isolatie met name) en de toekomstige verschuiving van de energievraag bijvoorbeeld door elektrisch rijden en verandering van warmtebron van gas naar biomassa/zonnewarmte, warmtepompen, etc. Per erf maken we waar nodig maximaal 3 varianten met oplossingsrichtingen en geven we indicatief aan wat dit oplevert aan energie en welke opties economisch het beste haalbaar lijken. Bouwstenen voor ieder erf zijn de woning (met variaties in grootte en ouderdom/labels), type onderneming (veehouderij, paarden, kantoorfunctie), erf en dakruimte en mogelijkheden waarmee we duurzame energie kunnen opwekken.

3.3 Het koppelen van de erftypering aan de kaart

We verwerken de uitkomsten van de voorgaande stappen in een kaartbeeld. Op dit kaartbeeld is te zien waar hotspots en coldspots zijn voor duurzame elektra en warmte waar koppelmogelijkheden ontstaan, met de voorwaarden en consequenties.

3.4 Wat gaan we doen

We maken inzichtelijk wat het huidige en toekomstig energieverbruik is, en wat de mogelijkheden zijn om dit op te wekken. Vervolgens kijken we hoe dit ruimtelijk gezien betekent voor het Larense Broek

e.o.. Vervolgens kijken we waar kansen liggen om opgaven vanuit de energietransitie te realiseren. De werkzaamheden hebben het niveau van een quick-scan en geven een breed vertaalbaar beeld voor erven in de Larense Broek e.o.. De resultaten dienen als leidraad voor de verkenning van de mogelijkheden en zijn een inspiratiebron. Dit onderzoek willen we door ROM3D laten uitvoeren. Zij hebben hier goede ervaringen mee opgedaan en de gemeente Midden Delfland⁸. Willem Rienks van ROM3D heeft aangegeven ook voor onze projectgebied de verkenning uit te willen voeren.

---

⁸ Rapporten gemeente Midden-Delfland op beschikbaar via ROM3D.

4

LANDSCHAP EN HERNIEUWBARE ENERGIE

4.1 Koppeling landschap en hernieuwbare energie

In dit onderdeel zullen de uitkomsten van de landschappelijke analyse en de mogelijkheden voor hernieuwbare energie samenkomen. Er is antwoord gekomen op de vraag wat het landschappelijk casco voor het Larense Broek e.o. is, wat de energievraag in onze buurtschap is en welke mogelijkheden er zijn voor het besparen en opwekken van energie. In dit hoofdstuk brengen we in beeld welke mogelijkheden voor het besparen en opwekken van energie zo ingepast kunnen worden in het Larense Broek e.o., dat de landschappelijke kwaliteit wordt versterkt. Dit zal uiteindelijk de basis zijn voor onze Buurt Energie Strategie.

4.2 Analyse omgevingspartijen

Het is van belang middels een analyse goed in beeld te brengen welke omgevingspartijen in ons projectgebied aanwezig zijn. Daarnaast willen we per omgevingspartij een rolbeschrijving geven en duiden welke samenwerkingsverbanden aan de orde zijn of kansen bieden. Met deze analyse willen we afwegen op welke wijze landschap, landbouw en leefomgeving elkaar kunnen versterken. De blauwdruk voor de omgevingsanalyse zal volgen uit de verkenning die uitgevoerd wordt door ROM3D. Maar er zijn meer partijen waarmee we mogelijk samen kunnen werken in de BES. Dit zijn o.a. TBO's en particuliere landgoederen, waterschap Rijn en IJssel, gemeente Lochem, provincie Gelderland, Lochem Energie, Vereniging Agrarisch Landschap Achterhoek (VALA), For Farmers, Friesland Campina, Rabobank, etc. We zijn voornemens interviews met een achttal omgevingspartijen te organiseren. Op basis van de interviews analyseren we de kansen en mogelijkheden voor ons gebied.

5

MEEKOPPELKANSEN

We willen de uitkomsten van het onderzoek ook graag in samenwerking met de gemeente Lochem tot uitvoering brengen. Gaandeweg het proces zullen deze stappen verder concreet worden. Reeds nu voorzien wij al een aantal logische stappen waar op dit moment nog geen financiële middelen voor beschikbaar zijn. Wij willen samen met subsidieverstrekende partijen nagaan of zij ons financieel kunnen ondersteunen bij het uitvoeren van de meekoppelkansen. Mogelijk dat vanuit het (agrarische) bedrijfsleven mogelijkheden voorhanden zijn.

5.1 Verkennen mogelijkheden voor een gebiedsfonds

Een mogelijkheid die wij willen onderzoeken is een samenwerking met For Farmers, Friesland Campina, LTO en Rabobank. Er liggen kansen om een gebiedsfonds te realiseren waarin rekenen worden geïnvesteerd uit de opwekking van energie. Vanuit het gebiedsfonds kan een gedeelte van de extensivering van de landbouw worden gefinancierd. Daarnaast kunnen we landschapsversterkings-elementen inpassen met behulp van het gebiedsfonds. Het gebiedsfonds kan eventueel in ons proces ingezet worden als regisseur.

5.2 Integraal en multifunctioneel ruimtegebruik middels kavelruil

Recentelijk is gepubliceerd dat in de gemeente Lochem een ruilverkaveling opnieuw wordt gestart. Het gebied waarin dit proces zal plaatsvinden grenst aan ons projectgebied. Er wordt in het betreffende gebied nog geen link gelegd met de opwekking van duurzame energie. Graag willen wij in samenspraak met bijvoorbeeld LTO en de kavelruilcoördinator⁹ die actief is in de gemeente Lochem, onderzoeken welke mogelijkheden er bestaan om middels kavelruil landbouw, landschap, leefomgeving en de opwekking van energie dicht bij elkaar te brengen. Nog een gelieerde mogelijkheid, welke ingebed kan worden in dit proces, is het bodemaspect.

5.3 Verdienmodellen voor landschap en landbouw

Om de omgevingspartijen in ons projectgebied te inspireren op het gebied van de wijze waarop grond nog meer kan renderen naast agrarisch gebruik of voor de inzet van de opwekking van duurzame energie, willen we een tweetal inspiratiesessies organiseren met adviesbureaus die ervaring hebben op dit vlak. Te denken valt aan:

- Toepassing van de Natuurschoonwet 1928
- Subsidiemogelijkheden voor stimulering van:
  - o Landschapselementen
  - o Waterbergende maatregelen
  - o Bodemvitaliserende maatregelen
- Sanering mogelijkheden van asbest

---

⁹ <https://www.lochemsnieuws.nl/2019/12/18/ruilverkaveling-lochem-klaar-voor-herstart/>

6

FINANCIEN

We hebben aan de hand van de gesprekken met de verschillende deskundige partijen de volgende begroting opgesteld:

Begroting projectonderdelen BES Larense Broek e.o.			
Ruimtelijke analyse	Aantal dagen	Aantal uren	Bedrag
In beeld brengen structuren van landschapskarakter (0-meting)	2	16	€ 1.760,00
In beeld brengen welke landschappelijke structuur belangrijk is t.a.v. behoud en herstel van het landschap	2	16	€ 1.760,00
Kaart ontwikkelen waarop gebiedsfuncties staan weergegeven	3	24	€ 2.640,00
Opstellen tussenrapportage	1	8	€ 880,00
<i>Subtotaal</i>	<i>8</i>	<i>64</i>	<i>€ 7.040,00</i>
Verkenning hernieuwbare energie			
Deelname aan startsessie, werksessie en eindpresentatie	3	24	€ 2.640,00
Ruimtelijke analyse	2	16	€ 1.760,00
Rekenen aan de erven	6	48	€ 5.280,00
Synthese, opschaling naar gebiedsniveau, instrumentarium	2	16	€ 1.760,00
Opstellen tussenrapportage	1	8	€ 880,00
<i>Subtotaal</i>	<i>14</i>	<i>112</i>	<i>€ 12.320,00</i>
Koppeling landschappelijke analyse + hernieuwbare energie			
Beschrijven en verbeelden kansen en mogelijkheden herstel en versterken landschap in combinatie met inventariseren van kansen vanuit energietransitie	5	40	€ 4.400,00
Opstellen BES	3	24	€ 2.640,00
<i>Subtotaal</i>	<i>8</i>	<i>64</i>	<i>€ 7.040,00</i>
Totaal (excl. BTW)	30	240	€ 26.400,00

* Uurtarief extern in te zetten adviseurs: € 110,00 (excl. BTW)